YHWH CA TATĂ, RĂSCUMPĂRĂTOR ȘI OLAR ÎN ISAIA 63,7-64,11- IMAGINEA UNEI RELAȚII DE LEGĂMÂNT

ADRIAN CIPRIAN ILIESCU
Teologie pastorală anul IV

Abstract: Lucrarea de față examinează tripla metaforă a lui Yhwh ca **Tată** (אָב - *av*), **Răscumpărător** (גאל - *go'el*) și **Olar** (יוצר - *yotser*), așa cum apare în Isaia 63,7–64,11, unul dintre cele mai dense pasaje teologice din Trito-Isaia. Spre deosebire de rarele referințe explicite la Dumnezeu ca tată în Biblia ebraică, aici invocarea directă („אָבִינוּ" - *avinu*) apare insistent, subliniind intimitatea legământului și originea spirituală a lui Israel, independentă de genealogia patriarhală (Avraam și Israel refuzând recunoașterea în Isaia 63,16). Metafora „גאל" (*go'el*) evidențiază rolul activ al lui Yhwh în răscumpărare, evocând eliberarea exodică și salvarea post-exilică, în timp ce termenul „יוצר" (*yotser*) subliniază libertatea suverană a Creatorului, asemenea olarului față de lut (cf. Ieremia 18). Studiul arată cum aceste imagini se completează: Tatăl sugerează proximitate și îndurare, *go'el* implică responsabilitate legământală și protecție, iar *yotser* afirmă autoritatea absolută. În contextul post-exilic, această triadă consolidează identitatea colectivă a Israelului, chemând la recunoașterea suveranității și milei divine ca fundament al restaurării naționale și spirituale.

Cuvinte cheie: Yhwh; Tată (אָב); Răscumpărător (גאל); Olar (יוצר); Isaia 63–64; Trito-Isaia; legământ; exil babilonian; teologie biblică; imaginea lui Dumnezeu; identitate Israel.

Abstract: This study examines the triple metaphor of Yhwh as **Father** (אָב - *av*), **Redeemer** (גאל - *go'el*), and **Potter** (יוצר - *yotser*), as presented in Isaiah 63,7–64,11, one of the most theologically dense passages in Trito-Isaiah. Unlike the rare explicit references to God as Father in the Hebrew Bible, here the direct invocation ("אָבִינוּ" - *avinu*) appears insistently, emphasizing the intimate covenantal bond and Israel's spiritual origin independent of patriarchal genealogy (with Abraham and Israel refusing recognition in Isaiah 63,16). The metaphor "גאל" (*go'el*) highlights Yhwh's active role in redemption, evoking both the Exodus and post-exilic deliverance, while "יוצר" (*yotser*) underscores God's sovereign freedom, akin to a potter over clay (cf. Jeremiah 18). The study demonstrates how these images complement each other: the Father suggests intimacy and mercy, *go'el* implies covenantal responsibility and protection, and *yotser* affirms absolute authority. In the post-exilic context, this triad reinforces Israel's collective identity,

calling for the recognition of divine sovereignty and mercy as the foundation of national and spiritual restoration.

Keywords: Yhwh; Father (אָב); Redeemer (גאל); Potter (יוצר); Isaiah 63–64; Trito-Isaiah; covenant; Babylonian exile; biblical theology; divine imagery; Israelite identity.

Întrucât o relație Tată-Fiul dintre Yhwh și Israel este frecvent implicată și ocazional exprimată în textul biblic, referirile directe la Dumnezeu ca tată sunt puține și rare[1]. De exemplu, găsim cuvântul lui Yhwh prin Moise și profeți care se referă la Israel ca fiind "fiul meu" în pasaje precum Ieșire 4,22-23 și Os 11,1-4. Dar cum partea lui Dumnezeu din relație rămâne neexprimată, această imagine poate fi atât maternă cât și (sau chiar mai degrabă decât) paternă. În pasajul din Osea, de exemplu, se poate susține că imaginea lui Dumnezeu este în primul rând (sau poate chiar exclusiv) maternă.[2] În alte locuri, cum ar fi Deuteronom 1,31 și 8,5, Israel este descris metaforic ca „fiu" sau „copil" (בו), dar Dumnezeu nu este numit clar „tată", ci apare prezentat generic ca „om" (איש). Se poate discuta dacă lipsa explicită a termenului „tată" este intenționată sau doar întâmplătoare. În această lucrare, îmi propun să analizez tocmai această utilizare foarte explicită - și, am putea spune, deliberată - a metaforei paternității în raport cu Dumnezeul lui Israel.

Yhwh ca Tată

Printre puținele locuri în care Yhwh este identificat în mod explicit ca tată se numără Deut 32,6; Ps 67,5; Ier 3,4, 19; 31,9; Mai 1,6 și 2,10.[3] Chiar și în aceste șase pasaje, imaginea lui Dumnezeu ca Tată apare mai ales sub forma unei întrebări retorice sau ipotetice. De exemplu: „Nu este El tatăl vostru, Cel

[1] Brevard S. Childs (Isaia [OTL; Louisville: Westminster John Knox, 2001] 524) speculează că reticența de a se referi la Dumnezeu ca tată se poate datora "asocierii inițiale cu lumea mitologică a zeităților canaanite" pe care acest lucru ar putea să o implice. De asemenea, el afirmă că "referirea la Dumnezeu ca Tată crește în frecvență doar în perioada post-exilică târzie" În ceea ce privește utilizarea biblică, totuși, ea apare într-o varietate de texte care, după toate probabilitățile, provin din secolul al VI-lea (Deut 32,6; Ier 3:4, 19; 31,9, precum și Isaia 63,16 și 64,7).

[2] Robert Hamerton-Kelly, Dumnezeu Tatăl: Theology and Patriarchy in the Teaching of Jesus (OBT; Philadelphia: Fortress, 1979) 39-40. Hamerton-Kelly îl citează pe Paul Ricoeur ca fiind unul dintre cei care oferă o interpretare "mixtă" a Osea 11,1-4, începând cu imaginea lui Dumnezeu ca tată și concluzând cu Dumnezeu ca mamă. Hamerton-Kelly argumentează că imaginea este feminină pe tot parcursul, subliniind funcția maternă a "aplecării pentru a-i hrăni" în v. 4 (fără a aborda, totuși, lectura problematică a MT și emendările necesare pentru a ajunge la acest sens).

[3] Se poate remarca, de asemenea, utilizarea mai frecventă a termenului "tată" pentru Dumnezeu în operele deuterocanonice sau apocrife ulterioare din perioada elenistică (Tob 13,4; Înțelepciune 2,16; 14,3; Sir 23,1; 3 Macabei 5,7)

care v-a creat?" (Deut 32,6); „Nu cumva tocmai acum m-ai chemat: «Tatăl meu»?" (Ier 3,4); „Și eu credeam că mă vei numi: «Tatăl meu»" (Ier 3,19); „Dacă sunt tată, unde este cinstea care Mi se cuvine?" (Mai 1,6); „Nu avem toți un singur Tată? Nu ne-a creat un singur Dumnezeu?" (Mai 2,10). Prin contrast, un pasaj scurt, cu structură asemănătoare unui psalm, din Trito-Isaia se evidențiază prin invocarea clară și directă a lui Yhwh ca tată.

În Isaia 63,7–64,11, adresarea directă către Yhwh - „Tu ești Tatăl nostru" - apare de trei ori, subliniind o relație personală și intimă. După cum au remarcat comentatorii, Isaia 63,7–64,11 „se citește destul de unitar, fără nicio ruptură evidentă de sens", având caracterul unei lamentații colective. Seamănă foarte mult cu psalmii canonici de jale comunitară, dar nu fără anumite anomalii.[4] Ceea ce devine evident este faptul că profetul i se adresează lui Dumnezeu ca Tată într-un context de criză profundă. Ce intenționează, așadar, să transmită acest psalm prin invocarea lui Yhwh ca Tată? Deși celelalte pasaje biblice menționate mai sus sunt mult mai puțin directe în privința acestei adresări, ele pot totuși contribui la clarificarea sensului pe care îl dă profetul metaforei paternității divine. În mod special, două dintre aceste texte prezintă o afinitate aparte cu Trito-Isaia: Psalmul 67,5 (unde Dumnezeu este descris ca „tată al orfanilor" și ocrotitor al celor lipsiți de apărare) și Maleahi 2,10 (unde Dumnezeu este numit „unicul Tată" și creatorul tuturor). În literatura intertestamentară și rabinică târzie, imaginea lui Dumnezeu ca Tată devine mai prezentă, ceea ce arată o accentuare a relației personale cu divinul[5].

Isaia 63,16 descrie poporul ca pe un popor orfan, părăsit de Avraam și Israel: „Avraam nu ne cunoaște și Israel nu ne recunoaște". Strigătul către Yhwh ca Tată pornește din această stare de disperare, în care comunitatea se simte abandonată și fără niciun sprijin pământesc. Această imagine se aseamănă cu cea din Psalmul 67,5, unde Dumnezeu este numit „tată al orfanilor și ocrotitor al văduvelor", arătând grija Sa specială față de cei vulnerabili. Lipsa totală a ajutorului omenesc în perioada post-exilică, descrisă de Trito-Isaia, face ca această rugăciune să fie și mai emoționantă și mai plină de patos. Prin acest strigăt, poporul Îi cere lui Dumnezeu să arate milă și să intervină cu putere pentru ei (Isaia 63,15). În acest context, una dintre cele mai puternice dimensiuni ale imaginii lui Dumnezeu ca Tată este aceea de protector și apărător al celor fără apărare.

Isaia 64,7 vorbește despre Dumnezeu ca fiind deopotrivă tată și olar, o imagine a celui care creează. Acest lucru este strâns paralel cu dubla interogație

---

[4] Richard Bautch, *Developments in Genre between Post-Exilic Penitential Prayers and the Psalms of Communal Lament* (Academia Biblica 7; Atlanta: Society of Biblical Literature, 2003) 37-40.

[5] James Barr, *Old and New in Interpretation: A Study of the Two Testaments*, London: SCM Press, 1966, p. 153–155.

din Mai 2,10: "Nu avem noi toți un singur tată? Nu ne-a creat un singur Dumnezeu?[6] Imaginea lui Dumnezeu ca Tată este, de fapt, o altă modalitate de a vorbi despre rolul Său de Creator, atât în cartea Maleahi, cât și în Trito-Isaia. În Psalmul 67, Dumnezeu este prezentat ca un Tată și un ocrotitor al orfanilor și văduvelor, „în locuința Sa sfântă" (v. 6). Acest psalm este, în esență, un cântec de biruință, în care Dumnezeu „dă putere și tărie poporului Său" (v. 36) și „va zdrobi capetele vrăjmașilor Săi" (v. 22). De asemenea, expresia „noi toți" (כלנו) din Maleahi 2,10 face referire clară la poporul lui Iuda, care Îl recunoaște pe Dumnezeu ca Tată și Creator, dar care totodată a încălcat legământul strămoșilor și a profanat sanctuarul lui Yhwh (Maleahi 2,10-11). Astfel, combinația dintre imaginea de „tată" și aceea de „creator" nu se referă la o creație universală, ci mai degrabă la crearea specială și aleasă a lui Israel ca popor al lui Dumnezeu.

. Ar trebui să căutăm un sens similar în Isaia 63,16 și 64,7. Aceste două sensuri principale - apărător și creator al lui Israel - din spatele metaforei rădăcină "tată" sunt evocate mai ales prin asocierea lui "tată" cu metaforele secundare "răscumpărător" în Isaia 63,16 și "olar" în 64,7.

a) Apărarea rudelor: Tată și Răscumpărător (Isaia 63:16)

„Căci Tu ești Tatăl nostru, chiar dacă Avraam nu ne cunoaște și Israel nu ne recunoaște; Tu, Doamne, ești Tatăl nostru; Răscumpărătorul nostru din vechime este numele Tău" (Isaia 63,16). În acest verset, profetul Îl invocă de două ori pe Dumnezeu ca Tată, vorbind în numele întregului popor. Observăm mai întâi o afirmație negativă: Avraam și Israel nu-și mai recunosc urmașii, arătând astfel distanțarea strămoșilor. Apoi urmează o afirmație pozitivă și puternică: Dumnezeu rămâne adevăratul Tată al poporului și Răscumpărătorul lor din vechime, accentuând relația unică și fidelitatea divină.

În sens negativ, se afirmă că Avraam și Israel nu cunosc și nu recunosc poporul ca fiind urmașul lor.[7] Se pot observa ecouri din Cartea Facerii (Geneza), unde Dumnezeu îi promite lui Avraam că va fi „tatăl unei mari națiuni" (Gen 12,2; cf. Gen 13,16; 15,5; 17,5-6). Cu toate acestea, în Isaia, Avraam pare să renunțe la acest rol și să nu-și mai recunoască urmașii. La fel, Israel (Iacov) refuză să îi recunoască drept copiii săi. Această idee amintește de discuția lui Iisus cu „iudeii" în Ioan cap.8, când aceștia îl revendică mai întâi pe Avraam și apoi pe Dumnezeu ca fiind tatăl lor, însă Iisus le contestă această legitimitate spirituală.

---

[6] Vezi, de asemenea, Isaia 45,9-11, în care imaginea olarului este combinată cu cea a tatălui și a mamei pentru a vorbi despre Yhwh ca fiind creatorul.

[7] Dezbaterea dacă 'D exprimă sau nu o condiție ipotetică (a se vedea Blenkinsopp, Isaiah 56-66, 263) poate că nu are sens. Întrebarea ridicată de limbajul poetic al profetului nu îl privește pe Avraam sau pe Israel în sine. Mai degrabă, ea abordează problema identității naționale pentru comunitatea postexilică.

Acest lucru nu reflectă un eșec din partea lui Avraam [8], ci mai degrabă ideea că adevărata identitate a poporului nu poate fi redusă la strămoșii lor umani. Într-o cultură bazată pe descendență patrilineară, contrastul dintre Yhwh și cei doi mari patriarhi (Avraam și Israel) în legătură cu titlul de „tată" arată că adevărata identitate a poporului nu se bazează pe sângele lor, ci pe legământul încheiat cu Dumnezeu pe Muntele Sinai. La acest legământ se face aluzie mai ales în Isaia 64,1-3, unde apare imaginea teofaniei de pe Sinai. Legătura creată prin legământul cu Yhwh este mai puternică și mai profundă decât orice relație de rudenie biologică. În relatarea din Exod, Dumnezeu afirmă ceea ce Avraam și Israel refuză acum să recunoască - că El este Tatăl lui Israel și că ei sunt fiii Lui. "Așa spune Yhwh: Israel este fiul meu întâi născut" (Ieșire 4,22). Aceasta este, de fapt, tema acestui psalm isaist, care se pretinde a fi: Yhwh spune: "Cu siguranță, ei sunt poporul meu, copii care nu se vor înșela" (Isaia 63,8). Astfel, în prima comparație, Yhwh este prezentat ca adevăratul părinte al poporului, spre deosebire de Avraam sau Israel. El este Cel din care poporul își trage cu adevărat identitatea și Cel care stă la originea și în fruntea istoriei lor. În a doua parte a versetului, Yhwh este numit Tată împreună cu termenul **גאל** (*go'el*), adică „Răscumpărător". Această asociere nu este întâmplătoare sau lipsită de legătură; dimpotrivă, în stilul paralel caracteristic poeziei ebraice, fiecare termen îl explică și îl completează pe celălalt. Este deosebit de semnificativ faptul că aici Dumnezeu este numit „Răscumpărătorul nostru din vechime" (Isaia 63,16), subliniind rolul Său istoric și continuu în viața poporului. Funcția de răscumpărător (go'el) presupunea îndatorirea celui mai apropiat membru de familie să salveze sau să recupereze rudele, reflectând solidaritatea profundă[9].

Legătura dintre paternitatea lui Dumnezeu și identitatea poporului este întărită și mai mult de aluziile la teofania de pe Sinai din acest pasaj. Isaia 63,19b–64,4a reprezintă un apel puternic al profetului la o nouă manifestare divină (epifanie). În aceste versete, se vorbește despre ceruri care se deschid și munți care se cutremură (63,19), amintind clar de coborârea lui Dumnezeu pe Muntele Sinai. De fapt, asemănarea de limbaj dintre acest text din Isaia și relatarea din Ieșire 19,16-25 (reluată și în Judecători 5,4-5) i-a determinat pe unii comentatori rabinici să înțeleagă aceste versete ca referindu-se direct la Sinai. Prin această imagine, profetul vrea să revină la rădăcinile spirituale ale poporului și să refacă identitatea lui în perioada post-exilică. Cei întorși din

[8] Unii comentatori au luat acest pasaj în mod excesiv de literar, ceea ce îi determină să speculeze asupra modului în care Avraam și Israel ar fi putut să-și renege descendenții. Bernhard Duhm (Das Buch Jesaja übersetzt und erklärt [ed. a 4-a; HKAT 3.1; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1922] 469), primul care a propus existența unui Trito-Isaia, a sugerat că patriarhii nu au reușit să răspundă la invocările poporului prin necromanție.

[9] Walter Brueggemann, *The Theology of the Old Testament: Testimony, Dispute, Advocacy*, Minneapolis: Fortress Press, 1997, p. 385–387.

exil, asemenea unui nou exod, Îl roagă acum pe Dumnezeu să Se arate din nou, asemenea unei noi teofanii la Sinai.

În ceea ce privește imaginile profetice referitoare la Dumnezeu, Isaia 63,16 este cu totul unic pentru că reunește cele două titluri: Tată (אב) și Răscumpărător (גאל). Deși am menționat deja că termenul „tată" este rar folosit pentru Yhwh, trebuie adăugat că și termenul „răscumpărător" apare destul de rar în afara cărților Deutero- și Trito-Isaia. În Isaia 40–66, Dumnezeu este numit „răscumpărător" de 13 ori, iar în restul Bibliei ebraice apare doar de 5 ori. În Isaia, acest titlu este strâns legat de eliberarea poporului din robia babiloniană. De exemplu, în Isaia 43,14, Dumnezeu spune: „Așa vorbește Domnul, Răscumpărătorul vostru, Sfântul lui Israel: De dragul vostru voi trimite în Babilon și voi dărâma toate gratiile...". Însă în Isaia 63,16, la fel ca în multe alte pasaje din Deutero- și Trito-Isaia, există o legătură directă între răscumpărarea fundamentală a lui Israel din Egipt (exodul) și izbăvirea mai recentă din robia babiloniană, arătând continuitatea și fidelitatea lui Dumnezeu.

Prin apelativul „Răscumpărătorul nostru din vechime" și prin amintirea explicită a acțiunii răscumpărătoare a lui Dumnezeu prin Moise (Isaia 63,11-14), devine clar că termenul „răscumpărător" este strâns legat de prima și cea mai importantă eliberare a lui Israel - ieșirea din Egipt. În acel moment, Yhwh a devenit Tatăl poporului Său și a format o națiune nouă. Aluzia la legământ este întărită în Isaia 63,16 și de referința la „robii Tăi" (un termen care, în limbajul vechi al legământului, era folosit interschimbabil cu „fiii"). Astfel, termenul „tată", atunci când este completat de imaginea de „răscumpărător" (גאל), arată clar relația specială și exclusivă dintre Yhwh și Israel. Această paternitate nu este generală sau universală, ci legată de actul fundamental prin care Israel a devenit poporul lui Dumnezeu, într-o relație unică de legământ.

Astfel, Yhwh îi aparține lui Israel într-un dublu, sau chiar triplu, sens. Din vechime, El a adus Israelul la existență prin eliberarea din robia Egiptului. În acest „psalm" isaian, exodul este amintit explicit, iar imaginile teofaniei de la Sinai sunt evocate puternic. Mai recent, Dumnezeu a răscumpărat poporul și din captivitatea babiloniană. Acesta este contextul imediat în care apare frecvent termenul „răscumpărător" (גאל) în Deutero- și Trito-Isaia. În plus, prin legământul încheiat cu Israel, Dumnezeu rămâne în mod continuu legat de poporul Său, fiind permanent responsabil de răscumpărarea acestuia. Aceasta este baza rugăciunii intense a profetului, care Îl cheamă pe Yhwh să intervină.

Până la acest moment, mustrările profetice erau adresate „fiilor" care au încălcat legământul și astfel L-au respins pe Tatăl lor (Isaia 1,2-4: „Am crescut copii și i-am înălțat, dar ei s-au răzvrătit împotriva Mea. Vai, neam păcătos..., fii stricați, copii care fac răul!"). Profetul nu cere într-un mod arogant ca Dumnezeu să-Și îndeplinească datoria față de legământ, fiind conștient de păcatele poporului (Isaia 63,10). Totuși, Yhwh rămâne Tatăl,

conducătorul suprem al tuturor semințiilor și clanurilor lui Israel. Ei sunt ai Lui, iar El are dreptul și obligația de a-i răscumpăra.

c) Creatorul lui Israel: Tată și olar (Isaia 64,7)

"Totuși, Yhwh, tu ești Tatăl nostru; noi suntem lut, iar tu ești olarul nostru; toți suntem lucrarea mâinii tale" (Isaia 64,7). Referirea la Dumnezeu ca olar (יצר) își are originile încă din relatarea creației din Geneza 2, unde Dumnezeu formează (יצר) „adam din lutul pământului.

Legături intertextuale mai strânse pot fi găsite în însăși Cartea lui Isaia și în Cartea lui Ieremia. Joseph Blenkinsopp a evidențiat legăturile strânse în ceea ce privește psalmul isaist, Johannes Goldstein a evidențiat, de asemenea, dependența de Ieremia 3 și 31. Când ajungem la descrierea lui Dumnezeu ca olar, legătura cu Ieremia 18 devine, de asemenea, imediat evidentă. Imaginea olarului în Isaia, ca și în Ieremia, este imaginea unui creator liber să facă ce crede de cuviință cu creația sa. O astfel de idee este exprimată deja în prima parte a cărții lui Isaia (Isaia 29,16), unde termenul "olar" este pus în paralel cu "făuritor" (צשה). Această idee este mult dezvoltată în Ier 18,1-12, unde Yhwh este comparat cu un olar și casa lui Israel cu lutul. Deutero-Isaia combină apoi imaginea olarului cu cea a părintelui (Isaia 45,9-11), oferind precedentul cel mai imediat pentru metafora din Isaia 64[10] "Oare lutul îi spune celui care îl modelează: "Ce faci?"... Vai de cel care îi spune unui părinte: "Ce naști?"". (Isaia 45,9b-10a)[11].

Actul de creație al olarului este o continuare a imaginii tatălui care dă viață copiilor săi. Totuși, libertatea unui tată față de copiii săi nu este la fel de absolută precum libertatea olarului asupra lucrării sale. Există însă o paralelă importantă: autoritatea tatălui (paterfamilias) nu trebuie pusă la îndoială. Poporul poate face apel la compasiunea Creatorului, rugându-L să nu abandoneze lucrarea mâinilor Sale - pentru că, în fond, ei sunt ai Lui - însă această imagine nu presupune că poporul ar avea vreun drept legal asupra lui Dumnezeu.

Ieremia explică această libertate totală a lui Dumnezeu prin imaginea olarului: „Oare nu pot Eu să fac cu voi, casa lui Israel, cum face olarul acesta?”

[10] În timp ce Isaia 45,9-11 tratează Israelul ca pe o creație a lui Yhwh (care este numit "Sfântul lui Israel și Creatorul său"), Isaia 45,12-13 continuă să vorbească despre crearea mai universală a întregii lumi de către Yhwh. Această înțelegere mai largă a acțiunii creatoare a lui Yhwh oferă contextul pentru alegerea și utilizarea ulterioară de către Yhwh a lui Cyrus, un non-israelit, ca instrument al său.

[11] Isaia 45 continuă să folosească imaginea din v. 10b a unei femei care poartă un copil. Imaginea maternă este la fel de sugestivă pentru rolul creator al lui Dumnezeu. Faptul că Trito-Isaia nu continuă utilizarea acestei imagini feminine poate fi un indiciu că activitatea lui Dumnezeu în creația generală (așa cum se găsește exprimată în continuarea din Isaia 45,12) nu este referentul principal în imaginea tată-olar din Isaia 64,8. Mai degrabă, este vorba, încă o dată, de relația de legământ în care Yhwh îl creează pe Israel.

(Ier 18,6). Aceeași idee apare și în Isaia 45,9-11, unde se subliniază că nimeni nu are dreptul să pună la îndoială ce face Dumnezeu. Yhwh are o libertate și o autoritate absolută asupra creației Sale, inclusiv asupra copiilor Săi.

Rugăciunea profetului din Isaia 64,7-11 se bazează exclusiv pe milă și emoție, nu pe vreun drept meritat. Necredincioșia poporului este clar subliniată în versetele 5-6, dar totuși apare întrebarea: nu ar trebui ca olarul să se îndure și să nu-și distrugă complet lucrarea? Această imagine este diferită de cea a Tatălui-Răscumpărător din Isaia 63,16. Chiar dacă poporul și-ar fi pierdut orice drept prin încălcarea legământului, ecoul rugăminții pare să amintească de cuvintele lui Boaz din Cartea lui Rut: „Dacă vrei să fii răscumpărător, răscumpără!" (Rut 4,4).

Acum, când păcatul poporului și libertatea absolută a lui Dumnezeu sunt puse atât de clar în lumină, apelul profetului se bazează doar pe mila lui Dumnezeu. Invocarea lui Yhwh ca Tată, în Trito-Isaia, nu înseamnă o deschidere spre universalism în tradiția biblică ebraică. Dumnezeu este chemat ca Tată al lui Israel, nu ca Tată al tuturor oamenilor. Această idee mai universalistă, prezentă în Isaia 45,9-12, dispare aici.

Chiar și atunci când imaginea de Tată este combinată cu cea de Olar sau Creator, trebuie subliniat că ceea ce este „născut" sau „format" de Dumnezeu, în acest context, este Israel. Există o legătură puternică cu Ieremia 31,9, unde Dumnezeu este numit Tată în mod special pentru Israel, iar Efraim este numit „întâiul Său născut" (vezi și Ieșire 4,22-23).

Este corect să spunem că, în aproape toate referințele la Dumnezeu ca Tată în Biblia ebraică, fiul vizat este Israel (sau regele davidic care reprezintă poporul). Chiar și în Psalmul 67, unde Dumnezeu este numit „tatăl orfanilor", această imagine se referă în special la cei vulnerabili din Ierusalim, în „locuința sfântă a lui Dumnezeu" (Ps 67,6; cf. Ps 67,30).

De asemenea, referirile la creație, prin imaginea olarului, arată în primul rând crearea lui Israel ca popor ales și nu o creație generală, universală. Chiar și acolo unde există indicii despre o creație mai largă (cum ar fi Isaia 45,12), accentul rămâne pus pe Israel: „Așa vorbește Domnul, Sfântul lui Israel și Creatorul lui" (Isaia 45,11).

Așadar, imaginile de Olar și Răscumpărător, deși scot în evidență aspecte diferite ale relației lui Dumnezeu cu Israel (libertatea absolută pe de o parte, angajamentul față de legământ pe de altă parte), se reunesc în final în aceeași realitate: o legătură unică, exclusivă, între Yhwh și poporul Său. Această imagine a fost reluată și în Eclesiastul 6,10, unde se subliniază neputința omului în fața Creatorului[12].

[12] John Barton, *The Theology of the Book of Isaiah*, Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p. 146–148.

Prin analiza triplei imagini a lui Yhwh ca Tată, Răscumpărător și Olar în Isaia 63,7–64,11, se evidențiază o relație unică și exclusivă dintre Dumnezeu și Israel. Această relație nu se bazează pe descendență biologică, ci pe un legământ ales și consfințit prin evenimentele fundamentale ale exodului și eliberării din robia babiloniană. Imaginea Tatălui accentuează apropierea și mila, Răscumpărătorul subliniază angajamentul activ al lui Dumnezeu de a salva poporul Său, iar Olarul scoate în evidență suveranitatea absolută și libertatea Creatorului asupra lucrării Sale. Împreună, aceste metafore ne ajută să înțelegem că identitatea lui Israel este dată nu doar de istorie, ci mai ales de relația vie și fidelă cu Yhwh. Astfel, poporul este chemat să-și recunoască dependența totală de Dumnezeu și să răspundă cu credincioșie și pocăință la chemarea Sa.

d) Viziunea patristică asupra paternității divine

Sfinții Părinți ai Bisericii au aprofundat imaginea lui Dumnezeu ca Tată, arătând că aceasta nu este doar o metaforă emoțională, ci o realitate vie și mântuitoare.

Sfântul Atanasie cel Mare explică în mod fundamental că „Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, pentru ca omul să devină fiu al lui Dumnezeu”[13]. În Hristos, paternitatea divină nu mai rămâne doar un simbol, ci devine chemare concretă la participarea la viața dumnezeiască.

Această înțelegere este întărită și de Origen, care în *Despre Rugăciune* subliniază că a-l numi pe Dumnezeu „Tată” presupune o viață de asemănare cu Hristos: „Numai cel care se curățește și urmează exemplul Fiului se poate adresa cu adevărat lui Dumnezeu ca Tată”[14]. Astfel, relația cu Tatăl nu este automată, ci presupune un efort continuu de îndumnezeire.

Fericitul Augustin adâncește această idee arătând că numirea lui Dumnezeu ca Tată nu se poate separa de iubire: „Numim pe Dumnezeu Tată atunci când iubim, căci iubirea ne face fii”[15]. Așadar, iubirea devine criteriul principal al filiației adevărate.

Sfântul Ioan Gură de Aur completează această perspectivă arătând efectul pastoral și spiritual al chemării: „Numirea lui Dumnezeu ca Tată ne învață smerenia și ne dă curajul de a ne apropia cu încredere, pentru că nu ne apropiem de un stăpân aspru, ci de un părinte iubitor”[16].

Astfel, la toți acești Părinți, imaginea Tatălui, a Răscumpărătorului și a Olarului se întâlnesc în Hristos, adevăratul Fiu, prin care omul este refăcut,

[13] Sfântul Atanasie cel Mare, *Despre Întruparea Cuvântului*, Ed. Basilica, București, 2011, p. 145.

[14] Origen, *Despre Rugăciune*, trad. John J. O'Meara, London: SPCK, 1954, p. 83–85.

[15] Augustin, *Tractates on the Gospel of John*, în *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, Vol. VII, Edinburgh: T&T Clark, 1888, p. 215–218.

[16] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, PSB, vol. 23, Ed. IBMO, București, 1994, p. 172–174.

răscumpărat și readus în brațele Părintelui ceresc. În lumina acestei viziuni patristice, rugăciunea poporului din Isaia devine un strigăt profetic, împlinit în taina mântuirii aduse de Hristos, desăvârșirea legământului și împlinirea filiației

Bibliografie

- Robert Hamerton-Kelly, Dumnezeu Tatăl: Theology and Patriarchy in the Teaching of Jesus (OBT; Philadelphia: Fortress, 1979) 39-40.
- *Richard Bautch,* Developments in Genre between Post-Exilic Penitential Prayers and the Psalms of Communal Lament *(Academia Biblica 7; Atlanta: Society of Biblical Literature, 2003) 37-40.*
- Barr James, *Old and New in Interpretation: A Study of the Two Testaments*, London: SCM Press, 1966.
- Walter Brueggemann, *The Theology of the Old Testament: Testimony, Dispute, Advocacy*, Minneapolis: Fortress Press, 1997.
- Barton John, *The Theology of the Book of Isaiah*, Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Atanasie cel Mare, *Despre Întruparea Cuvântului*, Ed. Basilica, București, 2011.
- Origen, *Despre Rugăciune*, trad. John J. O'Meara, London: SPCK, 1954.
- Augustin, *Tractates on the Gospel of John*, în *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, Vol. VII, Edinburgh: T&T Clark, 1888.
- Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, PSB, vol. 23, Ed. IBMO, București, 1994.